

Bariery zamierzeń prokreacyjnych

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W naszych kwietniowych i majowych sondażach¹ po kilku miesiącach przerwy powróciliśmy do problematyki planów prokreacyjnych. Staraliśmy się znaleźć odpowiedzi na pytania, czy i dlaczego Polacy mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, a także dlaczego niektórzy w ogóle nie chcą mieć dzieci. Respondentów, którzy mają mniej dzieci, niż by chcieli, i jednocześnie nieplanujących już potomstwa, a także tych, którzy w ogóle nie chcieliby mieć dzieci, zapytaliśmy o powody takich decyzji.

PREFEROWANA A FAKTYCZNA LICZBA DZIECI

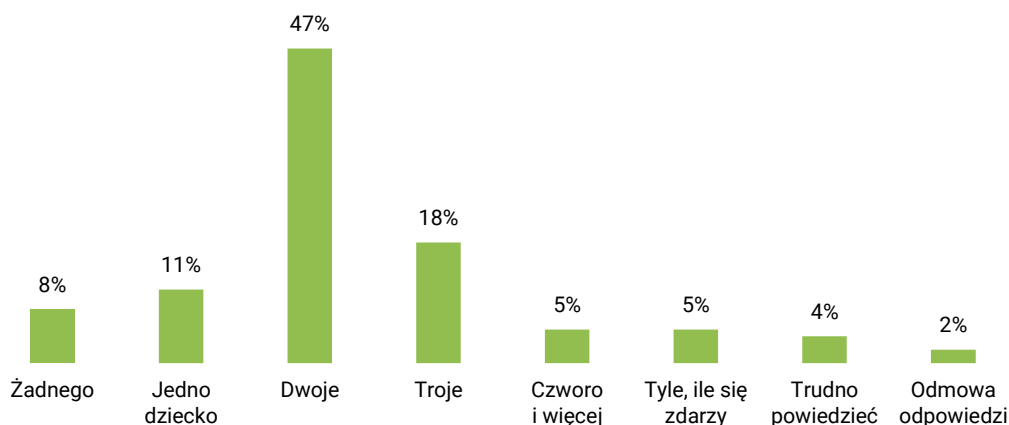
Ankietowanych, niezależnie od ich stanu cywilnego i posiadanych dzieci, zapytaliśmy, ile dzieci chcieliby mieć w swoim życiu. Blisko połowa badanych do 40 roku życia (47%) chciałaby mieć ich dwoje, drugą co do częstości wskazań była odpowiedź „Troje dzieci” (18%), a bardzo niewielu chciałoby mieć ich więcej (czworo lub więcej – 5%). Niemała część pytanych chciałaby mieć tylko jedno dziecko (11%), a 8% stwierdziło, że w ogóle nie chce mieć dzieci. Pewna, niewielka część chciałaby mieć tyle dzieci, ile się zdarzy (5%), a 4% nie ma sprecyzowanego zdania na ten temat.

¹ W komunikacie wykorzystano zagregowane dane z dwóch kolejnych badań „Aktualne problemy i wydarzenia” (396 i 397) przeprowadzonych na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski w dniach: 11–20 kwietnia 2023 roku, 8–18 maja 2023 roku. W tych próbach łączna liczebność kobiet w wieku 18–40 lat wynosiła 332, mężczyzn w wieku 18–40 lat – 339, a mężczyzn w wieku 18–50 lat – 526.

CBOS

RYS. 1. Niezależnie od tego, jaki jest Pana(i) stan cywilny, w jakim jest Pan(i) wieku, a także czy ma Pan(i) dzieci czy też nie, proszę powiedzieć – ile dzieci chciał(a)by Pan(i) mieć w swoim życiu?

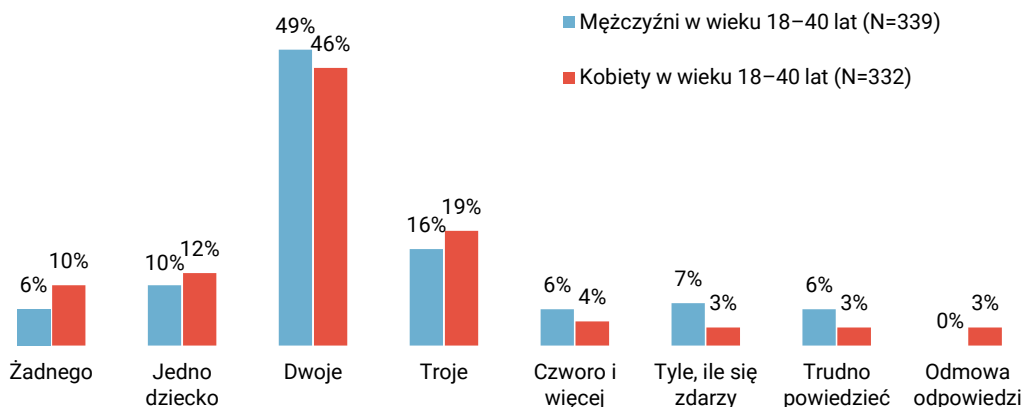
RESPONDENCI W WIEKU 18–40 LAT (N=671)

Porównując preferencje kobiet i mężczyzn w tym zakresie, zauważyć można, że kobiety nieco częściej niż mężczyźni w ogóle nie chciałyby mieć dzieci (10% wobec 6%), nieco częściej też chciałyby mieć tylko jedno dziecko (12% wobec 10%). Z kolei mężczyźni nieco częściej mówią o dwojce dzieci (49% wobec 46%), natomiast większą liczbę dzieci chciałby mieć praktycznie taki sam odsetek kobiet i mężczyzn (troje i więcej – 23% kobiet i 22% mężczyzn). Jednocześnie mężczyźni częściej nie mają sprecyzowanych oczekiwań w tym zakresie, częściej chcieliby mieć tyle dzieci, ile się przydarzy (7% wobec 3%) oraz częściej udzielają odpowiedzi „Trudno powiedzieć” (6% wobec 3%).

CBOS

RYS. 2. Niezależnie od tego, jaki jest Pana(i) stan cywilny, w jakim jest Pan(i) wieku, a także czy ma Pan(i) dzieci czy też nie, proszę powiedzieć – ile dzieci chciał(a)by Pan(i) mieć w swoim życiu?

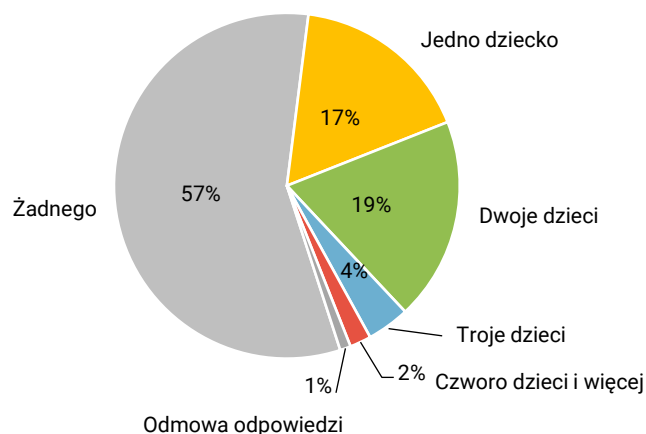

Jeśli chodzi o liczbę posiadanych dzieci, to wśród badanych w wieku 18–40 lat ponad połowa nie ma dzieci (57%), zbliżone grupy ankietowanych mają jedno (17%) lub dwoje dzieci (19%), a troje lub więcej ma relatywnie niewielu (6%). Bezdzietni respondenci to najczęściej najmłodszy respondenci, w wieku 18–24 lata (93%), rzadziej w wieku 25–34 lata (53%), a najrzadziej w grupie 35–40 lat (21%).

CBOS

RYS.3. Ile dzieci Pan(i) ma?

RESPONDENCI W WIEKU 18–40 LAT (N=671)

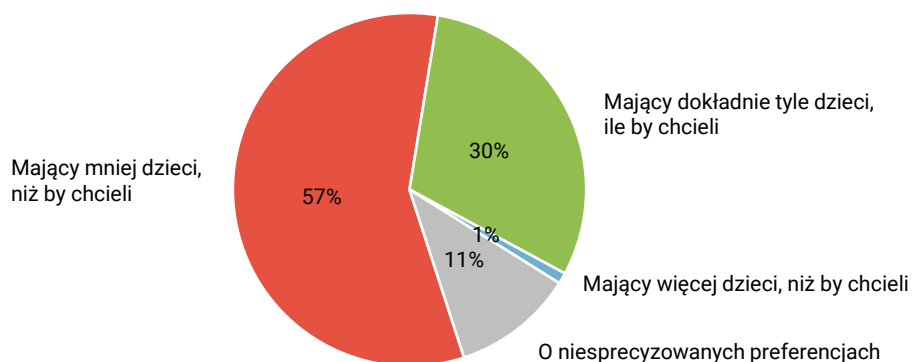

Z porównania preferowanej i faktycznej liczby posiadanych dzieci wynika, że jedynie 30% badanych do 40 roku życia ma zaspokojone potrzeby prokreacyjne (tj. ma dokładnie tyle dzieci, ile chcieliby mieć – łącznie z niemającymi dziećmi), 57% ma mniej dzieci, niż by chciało, a zaledwie 1% ma więcej, niż zamierzał. Co dziewiąta osoba nie ma wyraźnych preferencji w tym zakresie, odpowiadając na pytanie: „Tyle, ile się zdarzy”, „Trudno powiedzieć” lub odmawiając podania odpowiedzi.

CBOS

RYS. 4. Rozbieżność między preferowaną a faktyczną liczbą dzieci

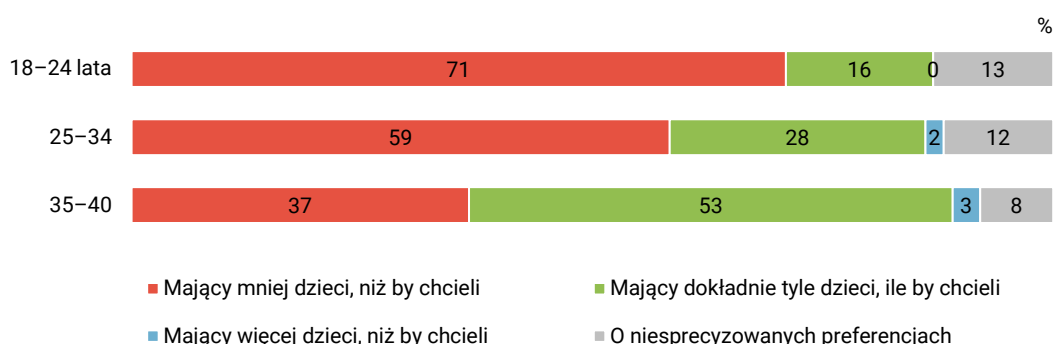
RESPONDENCI W WIEKU 18–40 LAT (N=671)

Stopień zaspokojenia potrzeb prokreacyjnych zależy jest, co naturalne, od wieku. W przypadku najmłodszych respondentów rozbieżność między preferowaną a faktyczną liczbą dzieci jest największa (71% ma mniej dzieci, niż chcieliby mieć), a wraz z wiekiem spada (do 37% w przypadku osób w wieku 35–40 lat). Pomimo że pewna część pytanych nie podała swoich preferencji (odpowiedzi: „Trudno powiedzieć”, „Tyle dzieci, ile się zdarzy” i odmowy odpowiedzi), zwraca uwagę fakt, że w najstarszej analizowanej grupie (35–40 lat) jedynie nieco ponad połowa ankietowanych zadeklarowała, że ma tyle dzieci, ile chcieliby mieć (53%).

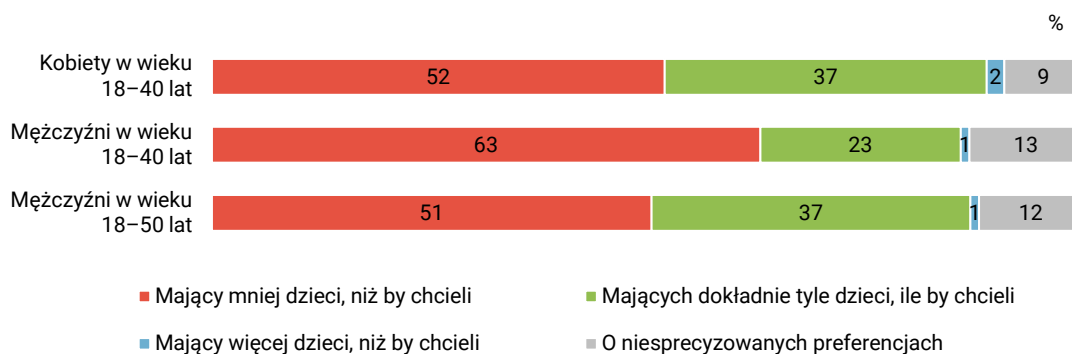
CBOS

RYS. 5. Rozbieżność między preferowaną a faktyczną liczbą dzieci a wiek respondentów

CBOS

RYS. 6. Rozbieżność między preferowaną a faktyczną liczbą dzieci a płeć i wiek respondentów

Uwzględniając podział na płeć, zauważyć można, że w przypadku kobiet do 40 roku życia poziom zaspokojenia potrzeb prokreacyjnych jest znacznie większy niż w przypadku mężczyzn w tej grupie wiekowej (37% wobec 23%). Wyraźna większość mężczyzn do 40 roku życia chciałaby mieć więcej dzieci, niż ma (63%). Natomiast mężczyźni do 50 roku życia mają podobny poziom zaspokojenia potrzeb prokreacyjnych co kobiety do 40 roku życia.

DLACZEGO NIEKTÓRZY W OGÓLE NIE CHCIELIBY MIEĆ DZIECI?

Interesującą grupę stanowią osoby, które w ogóle nie chciałyby mieć potomstwa (8% badanych w wieku 18–40 lat). Są to najczęściej najmłodszy respondenci w wieku 18–24 lata (13%), z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym (17%), mieszkający w największych miastach, liczących 500 000 mieszkańców i więcej (13%), o dochodach *per capita* wynoszących co najmniej 4000 zł (12%). W naszym sondażu badanym, którzy w ogóle nie chcieliby mieć dzieci, zadaliśmy pytanie otwarte (czyli takie, na które samodzielnie formułowali odpowiedzi) o przyczyny takiej decyzji.

Ankietowani, uzasadniając, dlaczego nie chcieliby mieć dzieci, najczęściej odwoływali się do **sytuacji osobistej (55%)**. Argumentowali, że po prostu nie chcą dzieci, nie lubią ich (18%), tak odczuwają, że to jest ich sprawa osobista (10%), że to zbyt duża odpowiedzialność (10%). Mówili też o wygodzie, potrzebie niezależności (7%) oraz że na razie jest zbyt wcześnie na dziecko (7%) – można przypuszczać, że ta część pytanych w przyszłości jednak zdecyduje się na dziecko. Inne przyczyny w ramach tej kategorii wymieniane były rzadziej, a wśród nich znalazły się takie uzasadnienia jak nieheteronormatywność czy brak partnera, brak stałego związku.

Pewna część w ogóle nieplanujących potomstwa uzasadniała swoją decyzję **sytuacją materialną (14%)**. Respondenci mówili w tym kontekście o wysokich kosztach utrzymania, o inflacji, a także ogólnie o braku warunków.

Mniej więcej co piąty badany, który nie chciałby mieć dzieci, wiąże swoją decyzję z **sytuacją w kraju (21%)**, ogólnie argumentując, że sytuacja w kraju na to nie pozwala (11%), bądź też odwołując się do restrykcyjnego prawa aborcyjnego, obaw przed ciążą i urodzeniem chorego dziecka (11%).

Kolejna grupa przyczyn odnosi się do **sytuacji na świecie (9%)**. Ankietowani argumentowali, że nie chcą mieć dzieci ze względu na zmiany klimatyczne, pogarszający się stan środowiska naturalnego, kryzys klimatyczny (8%). Niepokój budzi również niepewna przyszłość związana z sytuacją geopolityczną, w tym obawy przed wojną (4%).

Dlaczego nie chciał(a)by Pan(i) mieć dzieci?

Odpowiedzi respondentów w wieku 18–40 lat, którzy deklarują, że w ogóle nie chcieliby mieć dzieci (N=53)

TABELA 1

Dlaczego nie chciał(a)by Pan(i) mieć dzieci?

Odpowiedzi respondentów w wieku 18–40 lat, którzy deklarują, że w ogóle nie chcieliby mieć dzieci (N=53)

Sytuacja osobista	55%
Nie chcę dzieci	18%
Tak odczuwam, to sprawa osobista	10%
Zbyt duża odpowiedzialność	10%
Wygoda, potrzeba niezależności	7%
Za wcześnie na dziecko	7%
Nieheteronormatywność	5%
Brak partnera, brak stałego związku	1%
Sytuacja materialna	14%
Wysokie koszty utrzymania, inflacja	12%
Brak warunków – ogólnie, życie na to nie pozwala	2%
Sytuacja w kraju	21%
W tym kraju nie ma warunków, sytuacja w kraju mi na to nie pozwala	11%
Prawo aborcyjne, obawy przed ciążą i urodzeniem chorego dziecka	11%
Sytuacja na świecie	9%
Zmiany klimatyczne, katastrofa ekologiczna	8%
Niepewna przyszłość, niepewna sytuacja geopolityczna, obawy przed wojną	4%
Inne	2%
Trudno powiedzieć	8%
Odmowa odpowiedzi	9%

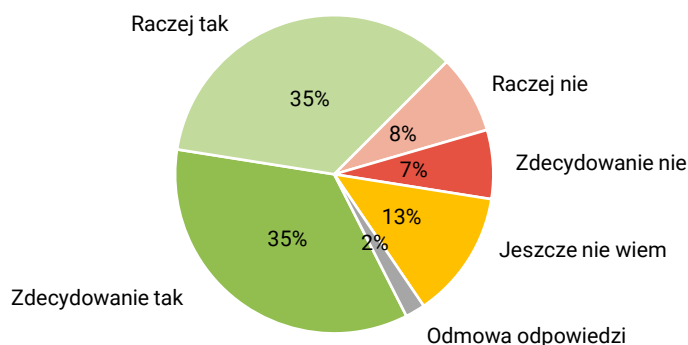
Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

BARIERY PLANÓW PROKREACYJNYCH

Respondentów, którzy mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, a także tych, którzy nie mają sprecyzowanych preferencji w tym obszarze, tj. chcą mieć tyle dzieci, ile się zdarzy, lub nie wiedzą, ile chcą mieć dzieci, zapytaliśmy o plany prokreacyjne. Ze względu na zbliżony poziom zaspokojenia potrzeb prokreacyjnych kobiet do 40 roku życia i mężczyzn do 50 roku życia w dalszych analizach uwzględnione zostały właśnie te grupy ankietowanych.

RYS. 7. Czy planuje Pan(i) potomstwo w przyszłości?

KOBIETY W WIEKU 18–40 LAT I MĘŻCZYŹNI W WIEKU 18–50 LAT MAJĄCY MNIEJ DZIECI,
NIŻ CHCIELIBY MIEĆ, LUB MAJĄ NIESPRECYZOWANE ZAMIERZENIA PROKREACYJNE (N=517)

Zdecydowana większość analizowanej grupy planuje w przyszłości potomstwo (70%), a 13% jeszcze się zastanawia. Natomiast wśród pytaných do 40 roku życia odsetek planujących potomstwo jest jeszcze wyższy i wynosi 77%, a dalsze 13% też rozważa taki zamiar. Badanych, którzy nie planują potomstwa – a mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, lub mają niesprecyzowane zamierzenia – zapytaliśmy o przyczyny takiej decyzji.

Blisko dwie trzecie respondentów nie decyduje się na dziecko z **przyczyn osobistych**. Najczęściej dlatego, że jest już za późno na dziecko (20%) lub nie pozwala im na to stan zdrowia (15%). Dla części osób jest z kolei – jak na razie – za wcześnie na dziecko (6%). Niektórzy twierdzą, że wystarczy im już tyle dzieci, ile mają (10%), a część osób nie planuje potomstwa z powodu braku partnera, stałego związku (6%), bądź też ze względu na preferencje partnera dotyczące liczby dzieci (6%). Pozostałe odpowiedzi nawiązujące do sytuacji osobistej pojawiały się rzadziej. Wśród nich znalazły się takie uzasadnienia jak: zbyt duża odpowiedzialność, sprawa osobista, wygoda, potrzeba niezależności oraz celibat.

Następna grupa uzasadnień odnosi się do **sytuacji materialnej** (18%), przede wszystkim zaś do wysokich kosztów utrzymania (15%), a w dalszej kolejności – wysokich cen mieszkań, małego metrażu (5%), obaw związanych z utratą pracy (2%) oraz ogólnie – braku warunków (3%).

Pewna część badanych deklaruje, że nie decyduje się na dziecko z powodu sytuacji w kraju (11%). Argumentuje, że ogólnie sytuacja w kraju na to nie pozwala (8%), wyraża niezadowolenie z restrykcyjnego prawa aborcyjnego (4%) oraz opieki medycznej (1%).

Kolejna grupa przyczyn odnosi się do sytuacji na świecie – niepewności związanej z sytuacją geopolityczną, zagrożeniem wojną, a także ze zmianami klimatu oraz stanem środowiska naturalnego (ogółem 5%).

Dlaczego nie planuje Pan(i) potomstwa w przyszłości?

Odpowiedzi kobiet w wieku 18–40 lat i mężczyzn w wieku 18–50 lat nieplanujących potomstwa, którzy mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, lub mają niesprecyzowane zamierzenia prokreacyjne (N=81)

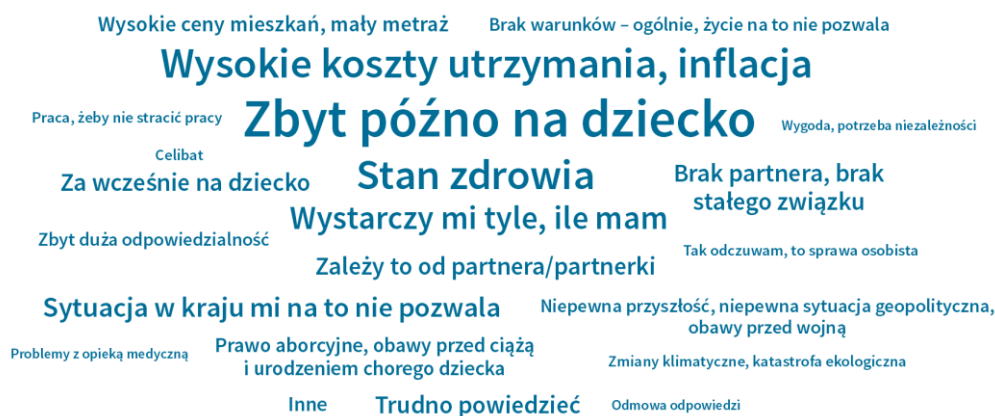

TABELA 2

Dlaczego nie planuje Pan(i) potomstwa w przyszłości?

Odpowiedzi nieplanujących potomstwa, którzy mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, lub mają niesprecyzowane zamierzenia prokreacyjne. Kobiety w wieku 18–40 lat i mężczyźni w wieku 18–50 lat (N=81)

Sytuacja osobista	65%
Zbyt późno na dziecko	20%
Stan zdrowia	15%
Wystarczy mi tyle, ile mam	10%
Za wcześnie na dziecko	6%
Brak partnera, brak stałego związku	6%
Zależy to od partnera/partnerki, partner/partnerka nie chce więcej dzieci	6%
Zbyt duża odpowiedzialność	3%
Tak odczuwam, to sprawa osobista	2%
Celibat	2%
Wygoda, potrzeba niezależności	1%
Sytuacja materialna	18%
Wysokie koszty utrzymania, inflacja	15%
Wysokie ceny mieszkań, mały metraż	5%
Brak warunków – ogólnie, życie na to nie pozwala	3%
Praca, żeby nie stracić pracy	2%
Sytuacja w kraju	11%
W tym kraju nie ma warunków, sytuacja w kraju mi na to nie pozwala	8%
Prawo aborcyjne, obawy przed ciążą i urodzeniem chorego dziecka	4%
Problemy z opieką medyczną	1%
Sytuacja na świecie	5%
Niepewna przyszłość, niepewna sytuacja geopolityczna, obawy przed wojną	3%
Zmiany klimatyczne, katastrofa ekologiczna	2%
Inne	4%
Trudno powiedzieć	6%
Odmowa odpowiedzi	1%

Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Gdy zawężymy analizowaną grupę do osób do 40 roku życia, wciąż najważniejszą grupą przyczyn, lecz tracącą na znaczeniu, jest sytuacja osobista (w tym wyraźnie mniejszy odsetek pytaných deklaruje, że jest już za późno na dziecko), a na drugim miejscu nadal sytuują się warunki materialne. Z kolei ta kategoria zyskuje na znaczeniu przede wszystkim ze względu na wzrost roli wysokich kosztów utrzymania oraz problemów mieszkaniowych. Na trzecim miejscu znajduje się sytuacja w kraju i ta kategoria w porównaniu do szerszej, starszej grupy zyskuje na znaczeniu. Najmniejszą rolę – podobnie jak w przypadku szerszej grupy – odgrywa sytuacja na świecie.

TABELA 3

Dlaczego nie planuje Pan(i) potomstwa w przyszłości? Odpowiedzi nieplanujących potomstwa, którzy mają mniej dzieci, niż chcieliby mieć, lub mają niesprecyzowane zamierzenia prokreacyjne	Kobiety do 40 roku życia i mężczyźni do 50 roku życia (N=81)	Respondenci do 40 roku życia (N=42)
Sytuacja osobista	65%	50%
Zbyt późno na dziecko	20%	8%
Stan zdrowia	15%	20%
Wystarczy mi tyle, ile mam	10%	13%
Za wcześnie na dziecko	6%	5%
Brak partnera, brak stałego związku	6%	
Zależy to od partnera/partnerki, partner/partnerka nie chce więcej dzieci	6%	6%
Zbyt duża odpowiedzialność	3%	
Tak odczuwam, to sprawa osobista	2%	2%
Celibat	2%	3%
Wygoda, potrzeba niezależności	1%	
Sytuacja materialna	18%	29%
Wysokie koszty utrzymania, inflacja	15%	25%
Wysokie ceny mieszkań, mały metraż	5%	9%
Brak warunków – ogólnie, życie na to nie pozwala	3%	4%
Praca, żeby nie stracić pracy	2%	4%
Sytuacja w kraju	11%	16%
W tym kraju nie ma warunków, sytuacja w kraju mi na to nie pozwala	8%	10%
Prawo aborcyjne, obawy przed ciążą i urodzeniem chorego dziecka	4%	7%
Problemy z opieką medyczną	1%	2%
Sytuacja na świecie	5%	6%
Niepewna przyszłość, niepewna sytuacja geopolityczna, obawy przed wojną	3%	3%
Zmiany klimatyczne, katastrofa ekologiczna	2%	3%
Inne	4%	7%
Trudno powiedzieć	6%	5%
Odmowa odpowiedzi	1%	2%

Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Mniej więcej co trzynasty badany (8%) w wieku 18–40 lat, niezależnie od stanu cywilnego, wieku czy posiadania dzieci, w ogóle nie chciałby mieć dzieci. Stosunkowo często niechętny stosunek do tej kwestii deklarują najmłodszy respondenci, w wieku 18–24 lata, spośród których 13% w ogóle nie chce mieć potomstwa.

Uzasadniając swoją decyzję, ankietowani na ogół podają przyczyny osobiste – po prostu nie chcą, nie lubią dzieci, tak odczuwają, rodzicielstwo w ich przekonaniu stanowi zbyt dużą odpowiedzialność stojącą w sprzeczności z potrzebą niezależności. Druga pod względem częstości wskazań grupa przyczyn odnosi się do sytuacji w kraju – zdaniem badanych – niesprzyjającej planowaniu potomstwa, a trzecia – do warunków materialnych. Pewne znaczenie w tym kontekście odgrywa również sytuacja na świecie, a przede wszystkim obawy związane ze stanem środowiska naturalnego, kryzysem klimatycznym oraz sytuacją geopolityczną.

Jedynie 30% badanych w wieku 18–40 lat ma dokładnie tyle dzieci, ile chciałoby mieć, a ponad połowa ma ich mniej. Większość z nich planuje potomstwo w przyszłości, pewna część nie ma już jednak takich zamierzeń. Głównymi barierami dla zamierzeń prokreacyjnych tej grupy osób są względy osobiste – przede wszystkim stan zdrowia, a w drugiej kolejności – sytuacja materialna, wysokie koszty utrzymania oraz problemy mieszkaniowe. Dla tej grupy, w porównaniu z osobami w ogóle niechęćymi mieć dzieci, relatywnie mniejszą rolę odgrywają: sytuacja w kraju oraz obawy związane z zagrożeniami ogólnosiwiatowymi, większą natomiast – warunki materialne.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka